

ikonjiške
Legend

Vinko Zdovc
Ilustriral
Arpad Šalamon

KONJIŠKE LEGENDE

Legende in pripovedi na Konjiškem
ter druge zgodbe iz Dravinjske doline in Pohorja

191-35
Arpad Šalamon

Vsebina

Darko Ratajc – Predgovor

Pomen ohranjanja kulturne dediščine 7

Vinko Zdovc – Uvod 8

LEGENDA O KONJIŠKEM ZMAJU

- Prva zgodba 11
- Druga zgodba 15

ZMAJ IN BLATO 21

KONJSKA SMRT 23

GOSPODIČNA NA KONJIŠKI GORI 25

SKRIVNOSTNA SKALA IN VOTLINA 27

DEČKOVA SMRT 29

LEGENDA O USTANOVITVI ŽIČKEGA SAMOSTANA

- Prva zgodba 31
- Druga zgodba 33

LEGENDA O NASTANKU ŠPITALIČA 35

KEBELJSKA BAJKA 37

POLJČANSKA MARIJA 43

LEGENDA O OVSU 47

LINDEŠKO ZLATO

- Prva zgodba 51
- Druga zgodba 53

Podatki o avtorjih 54

X3-10/16

KARTUJIT D'E

Silmar

Predgovor

Pomen ohranjanja kulturne dediščine

Slovenske Konjice imajo bogato in raznoliko kulturno dediščino, ki so jo z znanjem in védenjem ustvarili, jo prepoznavali in je zdaj v naših rokah, da jo ohranjamo – tako posamezniki kot družba. Knjižica *Legende in pripovedi na Konjiškem*, ki je prvič izšla pred 30-imi leti pod okriljem Zgodovinskega društva Konjice, je dokument obstoja naše skupnosti in hkrati priložnost za njen razvoj. Petnajst zgodb iz Dravinjske doline in Pohorja, ki so zbrane v zbirki, gradi kulturno identiteto vsakega Konjičana in Konjičanke. V občini smo se odločili, da s posodobljenim ponatisom knjižice ohranimo zgodbe iz našega kraja in s tem izvorno nesnovno kulturno dediščino.

Vsakemu bralcu ali bralki legend in pripovedi s Konjiškega želim, da bi v njih prepoznal ali prepoznala moč in pomen ohranjanja zgodb, ki so si jih pripovedovali v prejšnjih stoletjih, dolgo pred sodobno informacijsko tehnologijo. Zato moramo še toliko bolj ceniti, da so zgodbe ohranjene in zapisane. Zahvaljujem se avtorjem, ki so pravi čas prepoznali pomembnost ohranjanja dediščine, ki je temelj kulturne pestrosti Slovenije.

Darko Ratajc,
župan Občine Slovenske Konjice

Uvod

egende in pripovedi so na Konjiškem nastajale v prejšnjih stoletjih. Spreten govorec z domišljijo si jih je izmislil in širil okoli Konjiške gore in po dolini. Dolge zimske večere, ko je bila vsa družina zbrana v skromni leseni hiši in opravljala različna dela, so domači izkoristili za resen pogovor o vsakodnevnih težavah, petje, šale, molitev pa tudi za pripovedovanje legend in zgodb. Ob medli svetlobi ognjišča, smolenih tresk ali lojenk so matere luščile fižol, bob in koruzo, predle ter pletle volno, očetje so izdelovali koše, jerbase in leseno orodje, babice in dedki pa so otrokom pripovedovali nenavadne zgodbe.

Legende in pripovedi v naših krajih so bile pogosto povezane s Konjiško goro in Žičko kartuzijo. Gora je bila nekoč prav gotovo bolj porasla kot zdaj. Po njej ni bilo bog ve kaj gozdnih poti, njeni lastniki – gosposka – pa tudi niso dovoljevali tržanom in kmetom svobodnega gibanja in izkoriščanja gozdnih danosti. Žička dolina s samostanom je bila zaprto območje, kjer je bil vsakršen lov prepovedan in ženske tam niso smele hoditi. Zato ne čudi, da so si neuki ljudje začeli izmišljati zgodbe o skrivni gori in meniški dolini s samostanom, v katerega niso smeli prosto vstopati.

Od nastanka legend do današnjih dni se je vsebina zgodb prav gotovo močno spremenila. Današnji pripovedovalec je posamezne dele zgodbe opustil ali spremenil, na drugi strani pa je dodal nove dogodke, čeprav se je osnovna misel verjetno ohranjala. Legende so se torej dolgo časa ohranjale le ustno, izjema so zgodbe o nastanku Žičke kartuzije, saj so menihi že v 17. stoletju zapisali njihove vsebine. Ostale legende in pripovedi na Konjiškem so zgodovinarji in drugi menda zbirali šele ob koncu 19. in v prvi polovici 20. stoletja.

V skromni knjižici *Legende in pripovedi na Konjiškem* sem zbral in priredil zgodbe, ki so jih povedali ali zapisali Ivan Einfalt, Jože Mlinarič, Janko Orožen, Rado Radešček, Anton M. Slomšek, Avgust Stegenšek in Jožef Tomažič. Zanesljivo krožijo na Konjiškem še zgodbe, ki niso zapisane. Zbiralec narodnega blaga bi jih prav gotovo našel in s tem otel pozabi.

Vinko Zdovc

V Slovenskih Konjicah, avgust 1994

KRISTIAN
WINTER 1911
S. H. W. S.

LEGENDA O KONJIŠKEM ZMAJU

Prva zgodba

egenda o Konjicah in hudobnem zmaju, ki je živel v Konjiški gori, je nedvomno stara, vendar ne toliko kot kraj. Naselbina Konjice je že obstajala, tudi cerkev sv. Jurija naj bi že stala, legenda pa naj bi nastala pozneje. Zgodb o zmaju je več, najbolj znana je naslednja:

Konjiška gora je v sredi votla in na dnu je jezero. V gori živi zmaj, velik in močan, ki kraljuje pod zemljo. Ob vznožju gore je naselje Konjice, zmaj od Konjičanov zahteva, da mu vsako leto na pomlad izročijo lepo mlado deklico, ki jo odpeljejo pred vhod njegove votline. Pošast deklico seveda požre. Toda kaj Konjičani drugega lahko naredijo, kot da zmaju vsako leto ugodijo in opravijo drago daritev. Čeprav so tržani močno žalostni, ne vidijo rešitve pred grozečo nevarnostjo. Zmaj namreč vsako leto postavi enak pogoj; če Konjičani ne bodo tega in tega dne izročili deklice pred njegov vhod, bo odprl zapornice jezera na dnu Konjiške gore in nad Konjice izpustil tako količino vode, da bo vse preplavila, tudi najvišje hiše.

Slučajno nanese, da na dan pred dnevom, ko bi žalostni Konjičani morali odpeljati izbrano deklico k zmaju, pride na trg potujoči vitez. Vidi, kako tržani hodijo objokani okrog, čeprav ve, da so sicer kar dobrodušni in veseli ljudje. Zato vpraša, kaj jih tare. Povedo in pokažejo deklico, ki bo naslednji dan žrtev okrutnega zmaja. Nameravana daritev vite-

za močno presune, zato sklene, da se bo spopadel z zmajem. Pričakal ga bo pred vhodom votline namesto deklice, in ko se bo zmaj pojavil pred svojim bivališčem, ga bo premagal. Deklica pa naj kar mirno ostane doma.

Vitez se napoti do zmajevega podzemnega bivališča in ga tam čaka do jutra. Ob določeni uri pošast prileze iz svoje votline, da bi prevzela deklico, tedaj pa na zmaja silovito udari vitez. Boj je hud, toda za viteza zmagovit. Plemič zmaja najprej oslepi, nato slepega dokončno ugonobi. Ogromna pošast, napol mrtva, počasi zleze v svoje bivališče, v votlino Konjiške gore, kjer shira.

Konjičani so prešerno praznovali, se veselili in viteza častili. Za nagrado je dobil v zakon zalo deklico in skupaj sta se za stalno naselila v Konjicah, tržani pa so se dokončno rešili neusmiljenega zmaja.

WADDEZ EA

STATION

HEN 12/12-94

LEGENDA O KONJIŠKEM ZMAJU

Druga zgodba

onjiška gora naj bi bila znotraj votla, zato so jo imeli некоč z velikimi železnimi verigami speto, da se ne bi razpočila ali sesula. V votlini gore je valovilo in udarjalo jezero, da so iz razpok med skalami tekli številni mrzli studenci. Razen dežja, je jezero vleklo nase bistre vode iz reke Dravinje, ki priteka izpod Rogle. V davnih časih se je nenadoma v gorskem jezeru pojavil zmaj. Nihče ni vedel, kdaj in od kod se je privlekel. Morda ga je v jezero prinesla pohorska Dravinja, ko je bil komaj tako velik kot navaden rak. Dravinjci sprva niso nič vedeli o novem prebivalcu, ko pa je zmaj odrasel, so se začele velike težave. Jezerski zmaj v svoji votlini namreč ni miroval. Silovito je plaval po jezeru, da je vodovje pljuskalo do vrha votle gore in se izlivalo v številnih slapovih na jezersko gladino. Skozi razpoke je voda pridrla na plano. Takrat so po pobočju Konjiške gore drli hudourniki ter se zarezovali v gorske strmine, po katerih še dandanes bobni kamenje in drčijo plohi in drva iz goščav. Kadar je zmaj divjal, se je vsa gora tresla in po njej je strašno bobnelo in tulilo, hujše kot ob najhujših nevihtah. Konjiški tržani so se bali, da bo zmaj podrl goro in se bo gorsko jezero razlilo na trg. Skupaj s Konjicami bi bila poplavljenjena vsa Dravinjska dolina od Zreč do Majšperka. Zato so tržani odšli h gospodu župniku po pameten nasvet. Ta je malo premislil, nato pa jim je odgovoril:

»Prei nam strašna nesreča in silna voda nas lahko zalije in gora nas lahko zasuje. Dolgo sem razmišljal, kako se znebiti

zmaja ali kako ga vsaj potolažiti. Treba se bo s pošastjo pogoditi, dokler ne najdemo nekoga, ki bi ga pregal ali celo ubil.«

Župnik je že razmišljal, da bi šel do jezera, vendar si sam ne bi upal do zmaja. Predlagal je, da bi šli skupaj s tržani na goro. Že čez nekaj dni je vodil veliko procesijo iz cerkve svetega Jurija na pobočje h gorskemu izviru. Tam je poškopil z blagoslovljeno vodo, pomolil in pozval zmaja, naj pride k izviru. Hip nato se je bistra voda spenila in vse poškopila, po votli gori je močno zabobnelo in zmaj je zatulil:

»Sem že pri izviru! Kaj hočeš od mene?«

»Prosimo te, bodi v svojem jezeru pri miru, sicer se gora še podre na nas in jezero poplavi dolino,« je zaklical gospod. Zmaj se ni dal kar tako odpraviti in je postavil hud pogoj: »Miroval bom, če mi vsako leto na jurjevo k tejle odprtini pripelžete v dar šest nedolžnih deklet, belo oblečenih devic.«

Zmajeva zahteva je osupnila tržane, zato je župnik vprašal, kaj se lahko zgodi, če deklic ne žrtvujejo. Zmaj je odvrnil: »Tedaj bo trg porušen in vsa dolina bo poplavljenjena.«

Tržani z župnikom vred so se dolgo posvetovali, na koncu so s težkim srcem popustili in zmaju obljubili šest devic. In tako so Konjičani s solznimi očmi ter krvavečimi srci leto za letom žrtvovali svoje hčere, da so uživali mir, si ohranili življenje ter obvarovali trg pred povodnijo.

Nad trgom je v gradu živel graščak, ki je vsa leta mirno opazoval dogajanje med zmajem in tržani, vse dotlej, dokler ni prišla vrsta na njegovo hčerko. Šele tedaj se mu je trdo srce omehčalo in začel je razmišljati, kako bi rešil svojo edinko. Starejši pohorski drvar mu je svetoval, da bi za pomoč naprosil velikana, hostnika, ki je živel v pohorskih gozdovih. Ta je bil tako močan, da je z eno roko izpulil bukev, hrast, ali drugo drevo.

Graščak in drvar sta se takoj odpravila iskat hostnika. Šla sta

mimo Malahorne in Oplotnice proti Velikemu vrhu ter Rogli, ko sta zagledala pohorskega velikana, kako podira bukve. Šla sta kar počez skozi goščavo, da bi čim prej prišla do njega. Hostnik je bil čokat in plečat možakar. Noge je imel kot debla in velikanski roki kot dve stari veji.

Nezaupljivi orjak ni bil nič kaj vesel nenadnega obiska. Šele čez nekaj časa je graščak lahko pojasnil svoje težave. Plemenitaš je hostnika prosil, naj ubije strašnega zmaja in reši njegovo edinko ter trg in vso dolino. Hostnik je bil na zunaj surov, imel pa je mehko in dobro srce, zato je graščaku obljubil pomoč.

Na jurjevo, ko bi morali tržani zmaju pripeljati dekleta, med njimi tudi graščakovo edinko, se je ponovno vila dolga procesija navzgor k izviru. Tokrat brez šesterih deklet, namesto njih je stopal hostnik in za njim nepregledna množica Dravinjcev. Ko so prišli do izvira, ga je župnik blagoslovil in poklical zmaja. Zmaj je takoj priplaval in zahteval obljubljenega dekleta.

Po kratkem brezuspešnem pogovoru sta se hostnik in zmaj takoj udarila. Zmaj je tako močno pihal, da je hostnika podrl, a se je ta kmalu pobral in začel ruvati bližnja drevesa. Z okleščenim drevesom je pričel udarjati po zmaju, da je bila njegova glava vsa ploščata. Ko se je hostniku deblo zlomilo in je pripravljal orjaški kij, se je zmaj začel zavedati in ponovno napadel Pohorca, a je ta že imel gorjačo. Grdoba je močno krvavela, zato se je pričela umikati v odprtino gore. Hostnik je hitro odtrgal velikansko pečino in jo treščil na zmajev vrat, da mu je odletela glava. Iz vratu se je ulil potok krvi.

Toda zdaj je pretila nova nevarnost. Hostnik je namreč v boju odtrgal veliko skalo pri izviru in s tem povečal luknjo, skozi katero je zdaj drlo jezersko vodovje. Zmajevo truplo je zdrknilo nazaj v votlino in se zvijalo v poslednjih krčih, da se je luknja še povečala. Votla gora je bruhala neizmerne količine vode proti trgu in Dravinji, ki je nevarno naraščala. Trgu in dolini je grozila velika nesreča, ki je tudi hostnik ni mogel preprečiti. Zdaj se je župnik spomnil, da tisti dan še ni maševal, kar je predstavljalo velik greh in zato takšna povodenj. Pognal se je v vodovje, pa mu je noge spodneslo in se je ustavil šele pri nekem hlevu. Tam je zagledal belega konja, ga zajahal in v trenutku je prišel do cerkve. Tu je bila povsod že visoka voda, da je moral župnik prijahati s konjem v cerkev in tudi sveto mašo je moral brati na konju.

To se je zgodilo na jurjevo, 24. aprila leta ... Ja, leto pa ni znano. Ko je gospod prebral mašo, je vodovje začelo upadati in trg je bil rešen, rešeni pa so bili tudi Dravinjci vse do Majšperka. Konjičani so se hostniku lepo zahvalili za pomoč in ga pospremili do Oplotnice. Vrnili so se do jezerskega vira in zvalili dve veliki skali, ju zvezali z dvema železnima sponomama ter za vselej zaprli dostop v notranjost gore. Ti dve skali sta še dandanes s trga lepo vidni.

Srečni tržani so v večen spomin na burne dogodke izbrali svoj trški grb: belega konja na zelenem polju. Trg so krstili za Konjice, gori pa od takrat pravijo Konjiška gora. Danes na mestu dveh skal ni nobenega studenca, ker se vse vode stekajo v votlo goro. Tudi zmaja ni več v njej, saj ga je hostnik ubil enkrat za vselej.

LINDE
EE
SÄCKEN
HEDI - 18/12-54

ZMAJ IN BLATO

ed manj znane legende na Konjiškem spada zgodba o zmaju in Blatu. Prvotne Konjice naj bi stale ob vznožju Babiča, vrha Konjiške gore, kjer je danes kraj Konjiška vas. Blizu Starih Konjic (*Antiguum Cunowitz*) je bil močvirnat prostor in na njem manjše naselje. Nekega dne, ko zmaj iz Konjiške gore ni dobil zahtevane deklice, se je tako razjezil, da je odrinil veliko skalo, ki je služila kot zapornica gorskemu jezeru. Ogromna količina vode se je izlila in poplavela Konjice in bližnjo ter daljno okolico. Med poplavljenimi kraji je bilo tudi omenjeno naselje. Tu se je ob hišah potopila in ugreznila tudi njihova cerkva. Še dolgo je štrlel cerkveni zvonik iz blata. Kasneje se je v celoti pogreznil. Po tem dogodku je kraj dobil ime Blato.

UNO REZ
EE
STATION 34
HEB
18/12-34

KONJSKA SMRT

d konca srednjega veka je poštna pot dolgo časa tekla skozi Konjice in povezovala Gradec, Maribor, Celje in Zidani Most. Prišla je iz Slovenske Bistrice, iz Konjic se je usmerila mimo Konjiške gore med Tolstim Vrhom in Plešivcem proti Vojniku. Gorski prehod spremlja hudournik, ki se imenuje Konjska smrt. Od kod nenavadno ime?

Starejši Konjičani znajo razložiti izvor čudnega imena iz pripovedovanja svojih prednikov. To je zelo strma grapa, ki se zažira v Konjiško goro. Nekoč, v starih časih, ko še ni bilo avtomobilov in ne dobrih cest, so ljudi in blago prevažali s konjskimi vpregami. Ob neki priložnosti je kmet vlekel les iz gošče nad sotesko proti cesti. Gozdna pot nad Konjiškim gradom je bila tedaj tako ozka, da so ljudje težko hodili po njej in konji ter voz še toliko težje vozili. Nič nenavadnega ni bilo, da se je zgodila nesreča. V strmini je voz nenadoma spodneslo, prevrnil se je in zgrmel v grapo. S seboj je potegnil oba konja in nesrečnega kmeta. Doli v soteski so se vsi trije ubili. Prav gotovo se je na strmi in ozki poti predtem in kasneje še kdo ponesrečil in ni čudno, da so Konjičani prehod preko Konjiške gore poimenovali Konjska smrt.

WINDREZ EE II.
STATION #
HIB 18/12-94

GOSPODIČNA NA KONJIŠKI GORI

severozahodnem delu Tolstega Vrha na Konjiški gori je območje s številnimi vodnimi viri, ki nosi krajevno ime Gospodična. O nastanku imena je v naših krajih znana pripoved.

V starih časih je bilo na Konjiški gori več močnejših izvirov dobre pitne vode. Ob neki poletni priložnosti se je mlada gospodična, menda je bila žlahtnega rodu s Konjiškega gradu, sprehajala po gori. Zašla je v najbolj divje gozdove in ni več našla poti domov. Ko se je tako vzpenjala in spuščala po strmini, se je zaradi vročega vremena pošteno upehala in segrela. Bila je že precej lačna, ampak še bolj žejna, ko je prišla do bistrega gozdnega studenca. Napila se je ledeno mrzle vode in poživiljena odšla naprej. Kmalu je našla pravo pot in se srečno vrnila domov. V naslednjih dneh je žlahtna mlada gospodična hudo zbolela. Poklicali so zdravnika, vendar ji ni mogel pomagati in je na koncu umrla. Svoje smrti bi naj bila kriva gospodična sama, saj se je v nepremišljenosti vsa razgreta napila mrzle vode iz gozdnega izvira. Odtlej, ko je nesrečna gospodična zaradi pitja mrzle vode iz izvirka na gori umrla, so Konjičani, predvsem logarji, drvarji in lovci, poimenovali izvir in okolico Gospodična. Nekateri meščani pa tako imenujejo tudi potoček, ki teče po sredini Starega trga.

LINDREZ
EE
STATION 94
HEB 18/12-94

SKRIVNOSTNA SKALA IN VOTLINA

ed Kamno Goro in Sojekom, na poti iz Konjic čez Konjiško goro, stoji na strmini okoli desetih metrov visoka skala. Na njej so sledovi stavbe, ki je verjetno branila prehod čez goro k žičkemu samostanu. Avgust Stegenšek je v svoji knjigi *Konjiška dekanija* iz leta 1909 opisal skalo in stavbo ter pripoved o skrivnostnem dogajanju na Kamni Gori. Stegenšek je še takrat našel 1,2 metra debel zid gradu, ki je del visoke navpične skale. Na drugi strani skale pa je bil zložen dohod, ki je v tlorisu tvoril kot in je ležal na vrhu več kot deset metrov visokega hriba. Med zidovjem je bila izkopana globoka jama, druga duplja pa je ob vznožju skale vodila v notranjščino.

Ljudje so pripovedovali, da je bila razvalina klet, kjer so žički menihi za časa turških vpadov shranjevali dragocenosti in denar. V Sojeku je bil berač, ki je teden dni beračil, drug teden pa kopal ob zidu za denarjem. Predrl je steno in trdil, da je slišal bobnenje, kakor če bi po sodu tolkel. A preden je prišel do zaklada, je umrl.

Ob skali je bila votlina, v katero se je šlo najprej po lestvi navzdol, potem se je obrnila proti jugu in je bila okoli 54 sežnjev dolga. V drugo votlino, ob vznožju skale, je okoli leta 1894 šel kmet Guzej, ki je stanoval v bližini. Kasneje je pripovedoval: »Ob neki priliki, ko sem se ob polnoči vračal s fureža, sem se nameril v votlino. Po nekaj korakih hoje je začelo metati ven žareče iskre, potem pa se je slišal glas, podoben skovirju, nazadnje je nekaj zagnalo žarečo verigo ravno nad mojo glavo. Glas je prihajal vedno bližje. Takrat sem pobral šila in kopita ter hitro tekkel domov.«

WONDER ~~II~~
Spartan
GERT
18/12-54

DEČKOVA SMRT

avantinski knezoškof Anton Martin Slomšek (1800–1863) je v svoj dnevnik leta 1834, ko je potoval skozi Konjice, zapisal zgodbo o Konjiški gori in smrti dečka.

Visoko v gori je bil skrit tolmun, v katerem je pastirček ujel najlepše in največje postrvi ter jih prinesel v trg naprodaj. Nikomur pa ni hotel povedati, kje je ujel lepe ribe. Neki človek, ki je želel spoznati skrivnostni kraj, ga je zasledoval v gori in ga naposled zasačil v tisti luknji, ravno, ko je spuščal ribiško vrvico v globino, da bi ujel ribo. Zasledovalec je s hojo povzročil šum in deček se je tako prestrašil, da je padel v globočino in nikoli več ga ni bilo na svetlo. Konjiški tržani so pred votlino napravili rešetko in tako je nastala pravljica, da je Konjiška gora obdana z železnim obročem. Zato hudobni zmaj ne more iz nje in v zahvalo duhovniki vsak dan opravljajo mašo v cerkvi svetega Jurija.

WOODER
EE
STATION
H^o
18/12-54

LEGENDA O USTANOVITVI ŽIČKEGA SAMOSTANA

Prva zgodba

ustanovitvi Žičkega samostana kartuzijanov se je ohranila legenda, ki ima dve različici. Po prvi naj bi mejni grof Otokar III. začel ustanavljati kartuzijo v času vladanja papeža Aleksandra III. med letoma 1159–1181.

V letu 1147 naj bi se cesar Konrad, vojvoda Friderik in mejni grof Otokar III. udeležili križarske vojne. Po vrnitvi iz vojne se je Otokar hotel oddahnuti od skrbi in se je s plemenitaši odpravil na lov na Konjiško goro. Oddaljil se je od ostalih lovcev in prišel v senčnate globeli na južni strani gore, kjer je nenadoma zagledal košuto izredne beline. Med zasledovanjem lepe živali je grof prišel na kraj, kjer je kasneje stala kartuzija. Ko je žival izginila, je Otokar stopil s konja in se zleknil pod bližnje drevo, da bi si oddahnil in malo zaspal. V dremežu je zagledal prikazen – moža, ki se je svetil bolj kot sonce, – in je bil oblečen v kameljo kožo. Tujec se je predstavil kot Janez Krstnik in grofu naročil, naj na tem mestu pozida samostan. Janez Krstnik mu je še naročil, naj naseli kartuzijane, ki so že ustanovili s svetim Brunom Veliko kartuzijo v Alpah. Otokar je svetniku zagotovil, da bo naročilo izpolnil, apostol pa je tedaj izginil. Medtem se je približalo grofovo spremstvo s psi, ki so podili zajca. Žival se je zatekla v plemičevo naročje, kakor da bi pri njem iskala zavetje. Vpitje lovcev in zajec sta Otokarja prebudila iz sna in vzkliknil je v slovenskem jeziku: »Zajec, glejte zajca!« Zato je grof Otokar ta kraj imenoval Zajec, nemško govoreči ljudje pa Seitz. Domačini še danes samostanu rečejo Zajcklošter.

WOREZ
EE
S. A. A. A. A.

LEGENDA O USTANOVITVI ŽIČKEGA SAMOSTANA

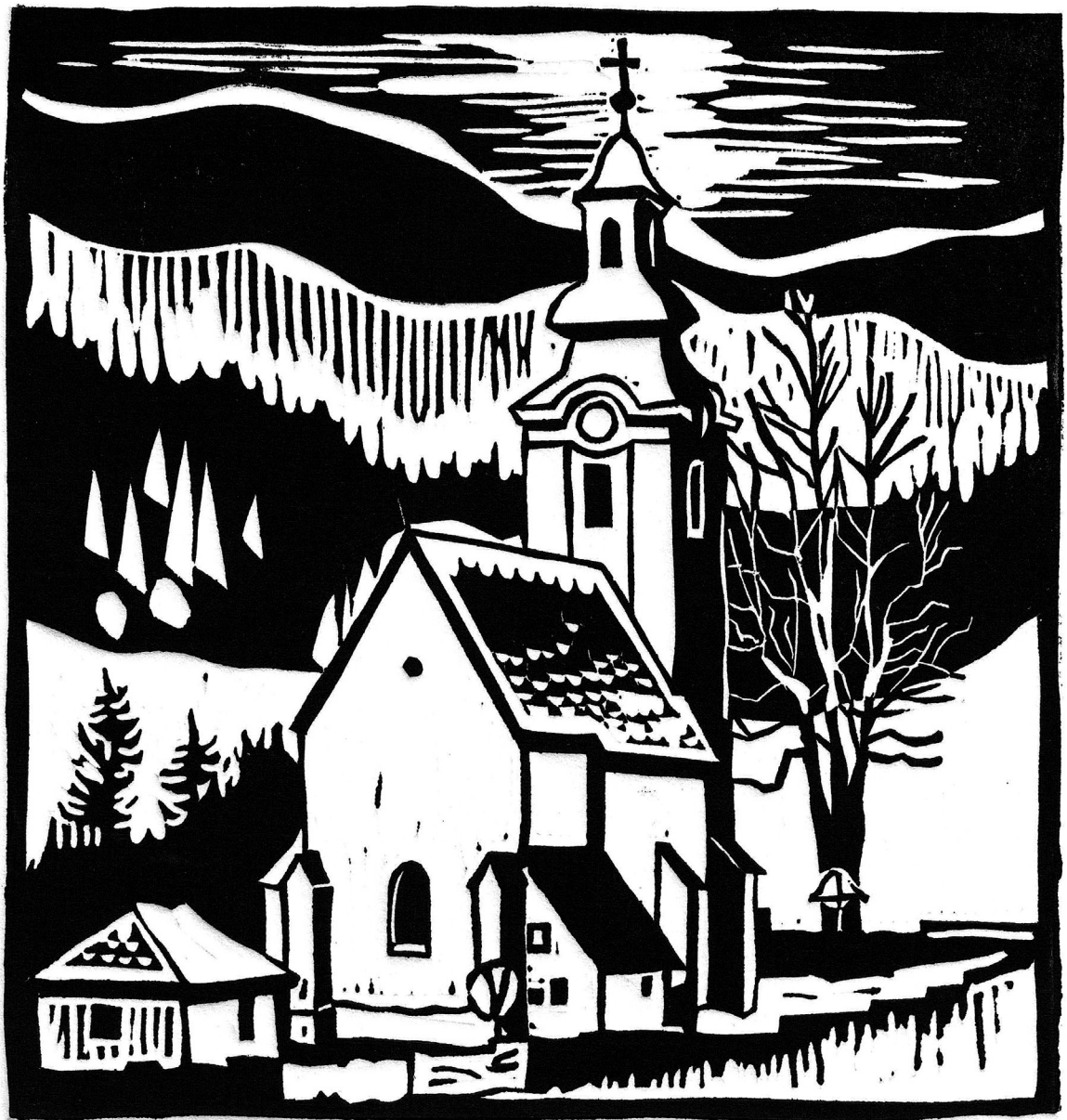
Druga zgodba

o drugi različici legende o ustanovitvi žičkega samostana naj bi mejni grof Otokar III. začel najprej zidati kartuzijo v Konjicah. Meniški zapis zgodbe navaja kot letnico ustanovitve samostana leto 1155 oziroma 1151. Medtem ko sta v *Žičkem rokopisu* iz 17. stoletja obe različici legende zapisani ločeno, je v žičkem arhivu zapis iz 18. stoletja, v katerem sta obe varianti združeni.

Po drugi verziji legende naj bi Otokar pričel z gradnjo samostana v Konjicah. Grof je namreč ugotovil, da je kraj, ki ga je Janez Krstnik izbral za samostan, pretesen in je zato izbral drugo mesto ob severnem podnožju Konjiške gore. Posest za gradnjo naselbine si je Otokar pridobil od Leopolda Konjiškega in samostan s cerkvijo skoraj že pozidal. Tedaj pa naj bi se grofu ponovno prikazal svetnik in ga karal, češ da je postavil kartuzijo na drugem kraju, kakor mu je bilo zapovedano. Naročil mu je, da samostan poruši, pusti naj le cerkev, ki naj postane župnijska, kraj Konjice pa naj pripada samostanu. Otokar je drugi ukaz svetnika izpolnil in zazidal kartuzijo tam, kjer se mu je ta prvič prikazal.

Grof Otokar je v samostanu tudi našel svoj zadnji mir. Pokopali so ga skupaj z ženo v zakristiji cerkve, na kraju, kjer se mu je prvič razodel Janez Krstnik. Njegov grob so pokrili z belim marmorjem.

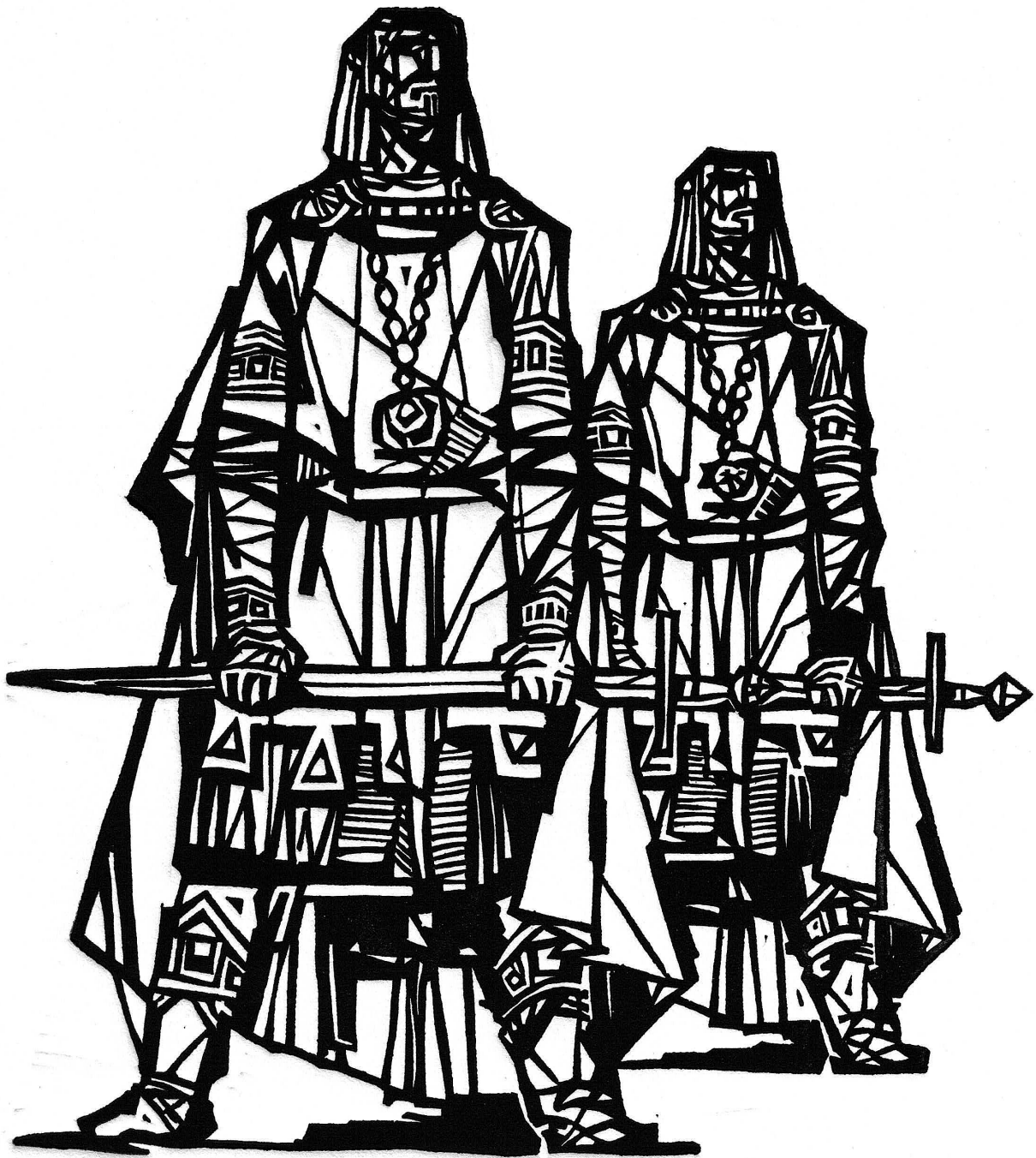
LIVOREZ
EE
SPITKOV
HEB
18/12-34

LEGENDA O NASTANKU ŠPITALIČA

godba o nastanku Špitaliča je povezana z obema legendama o ustanovitvi žičkega samostana.

Otokar IV., sin ustanovitelja Žičke kartuzije, naj bi povsem dokončal zidavo samostana v sedanjih Starih Slemenah. V strahu, da bi njegovega očeta Otokarja III. zaradi neposlušnosti do apostola, ko je začel zidati samostan v Konjicah, zadela božja jeza, je dal na kraju današnjega Špitaliča pozidati še drugi samostan s cerkvijo. Novi samostan naj bi naselili templarji – krščanski viteški red, cerkev pa posvetili Materi Božji. Ko je takratni papež Klemen V. leta 1312 templarje preklel, so samostan v Špitaliču porušili, vendar Marijine cerkve niso upali podreti, češ, saj jo je varovala Marija. Legenda še pripoveduje, da so mežnar in sosednji kmetje ob praznikih slišali v nočnih urah zvonjenje, ki je klicalo k službi božji. Cerkovnik je ob tem zvonjenju večkrat hitel k cerkvi, vendar jo je našel zaklenjeno in nikogar v bližini.

UNOCE
II
SATHONEX
HIOI-18/12-94

KEBELJSKA BAJKA

aselje Kebelj se razteza po zložni pohorski strmini nad Oplotnico. Nedaleč od vasi stojita dve grajski razvalini: višje je Zajčev grad, pod vasjo pa Zbegov grad. Iz teh krajev se je ohranila pripoved o dveh vitezih in Marijinem zakladu.

V obeh kebeljskih gradovih sta nekoč prebivala graščaka, brata. Kot roparska viteza sta s hlapci prežala na romarje ter jim s silo ali z zvijačo odvzemala srebrne in zlate darove, ki so bili namenjeni za zaklad pohorske Marije. Mimo Keblja je namreč vodila romarska pot k Svetim trem kraljem, v Puščavo, ali k Sv. Arehu. Po tej poti so pojoč romali pohorski in dravinjski božjepotniki in nosili s seboj tudi dragocene darove.

Roparska viteza sta prebivala skupaj v spodnjem, Zbegovem gradu, v Zajčevem gradu nad Kebljem pa sta uredila neke vrste zapor. Gradova sta bila povezana s podzemnim hodnikom. Romarje sta spravila v spodnji grad, tam sta jim, s pomočjo številnih hlapcev, pobrala srebro in zlato ter druge dragocenosti. Oropane in pretepeane romarje so surovi hlapci odgnali po skrivnem hodniku v zgornji grad, ki je bil urejen za njune slabe namene. Grajski veliki okrogli stolp je bil namreč brez oken, glavna vhodna vrata pa so bila zazidana. Ujeti božjepotniki so brez hrane in vode hirali in na koncu v mukah umrli.

Sprva so ljudje mislili, da so romarji v pohorskih gozdovih zašli in brez hrane umrli od gladu ali pa so jih napadli medvedje, volkovi ... Sčasoma pa so začele krožiti čudne govori-ce o vitezi ter ujetnikih v gradu. Nazadnje so se Pohorci in Dravinjci zbrali in napadli spodnji grad. Hlapce so že pred graščino ujeli in zvezali, viteza pa sta grad zažgala in pobegnili po hodniku. Ker pa sta sama zasula vhod podzemnega hodnika med obema gradovima, sta bila ujeta in živa zakopana. Kebeljčani so rešili preostale, še žive jetnike, ujete hlapce pa odgnali v grajske ječe Oplotniškega gradu. Neko nevihtno noč pa je strela zažgala gornji grad.

Nekoč je prišel iz Dravinjske doline na Kebelj kmet s praznim vozom. Namenil se je na razvalino gornjega gradu, kjer naj bi bil zakopan zaklad, namenjen Mariji v treh romarskih cerkvah. Kmet je pričel kopati in iskati zaklad, toda ni ga našel. Kopal in rinil je dva dni in eno noč po razvalinah, a ves trud je bil zaman. Na koncu se je kmet spomnil na Marijo: »Ljuba Marija, pomagaj mi, da najdem tvoj zaklad. Če ga najdem, polovico obdržim, polovico dam tebi, ki ti je namenjen.« Napotil se je znova na delo in v kratkem je našel zaklad: zlatnike, srebrnike, prstane, obeske, uhane, verižice in zapestnice. Ko je bila skrinja z zakladom odkopana, je ni mogel spraviti na voz, ker je bila pretežka. Skrinjo je moral sprazniti, prazno naložiti na voz in spet znositi ves zaklad vanjo. Hitro je zapregel vola ter ju z bičem pognal. Kmet je ves čas stopal ob naloženem zakladu in v glavi se mu je od sreče in bogastva kar temnilo.

Nenadoma pa se je spomnil na dano obljubo Mariji o delitvi zaklada in razmišljal:

»Ne bom tako bogat, kot bi lahko bil. Ne, ne dam ji polovice. Nekaj moram vendar imeti tudi za svoj trud. Tretjino ji dam. Ne, četrtna bo zadostovala.« Nevidna glasova z leve in desne strani sta kmeta pregovarjala: »Daj ji le nekaj verižic! Vse obdrži! Nor bi bil, če bi zaklad delil.« Na koncu je kmet sklenil, da bo Mariji daroval le težko svečo in zmolil nekaj očenašev. V tem hipu pa se je zgodilo nekaj strašnega. Vola sta stopala preveč ob robu kolovoza in voz se je nagnil, telege in oje so se zdrobili in voliča sta odletela vsaksebi. Kmet je visel ob skrinji, voz je jel drveti po strmini navzdol. V grapi se je vozilo raztreščilo, skrinja se je odprla in ves zaklad se je razgubil, voznik je obležal smrtno ranjen. Ob njem sta se krohotala dva zlodeja, pogubljeni duši dveh roparskih vite-zov.

Kebeljčani še danes pripovedujejo o svojih prednikih, ki so premagali pokvarjena viteza, zakladu na Zajčjem gradu v pohorskih strminah in zasutem podzemeljskem rovu med obema razvalinama.

UNO DEZ
EE
S. M. T. 18/12-94

POLJČANSKA MARIJA

ladi poljčanski zvonar je vstajal zgodaj, da je s svitom označeval vsej župniji novorojeno jutro. Nikogar ni srečeval na tej rani poti k cerkvi. Dravinjska dolina je še sanjala, Boč in Pohorje pa sta že gorela kot velikanska ognja v jutranji zarji. Nekoč pa je na cerkvenem pragu srečal Marijo s stranskega oltarja. Zvonar se je čudil, da gre Marija tako zarana sama iz poljčanske cerkve. Njene oči niso bile vesele, bile so žalostne. Fant jo je vprašal, zakaj namerava oditi iz svojega svetišča. Užaljena Marija je odvrnila: »Iz cerkve pojdem. Od tod grem in zapustila bom poljčansko cerkev, poljčanske župljane ter župnijo.« Mladi zvonar je stekel pred njo, legel pred njo čez pot in močno prosil, naj ne odide iz cerkve. »Vstal bom le tedaj, če mi obljubiš, da se boš vrnila v našo cerkev. Nikar ne pojdi od nas! Ali ne boš pogrešala našega šumenja, ki ti ga prinašamo kot jutranji pozdrav z rojstnih planin?«

Vse je prosilo Marijo, dravinjske vode, pohorski gozdovi, bočko bukovje, lastovice, prosil je mladi zvonar.

»Ali ti nisem dovolj zvonil? Ti nisem dovolj ubrano trjančil pred prazniki? Ali ti manjka sveč in svetih maš?«

Marija mu je odvrnila: »Lepo si pozvanjal in trjančil! Ne manjka mi sveč na oltarju, ne manjka mi svetih maš. Meni manjka le časti in hvale, ki je v poljčanski fari ni, ko tako žalostno samujem tam na stranskem oltarju. Nikogar ni k meni, razen tebe.«

Mladi zvonar jo je še naprej pregovarjal, naj ostane v cerkvi.

Na koncu mu je le obljubila, da bo ostala v domačem svetišču: »Povrnem se, a v stranskem oltarju ne bom več. V zvoniku sem si izbrala sedež.«

Zvonar je bil srečen. Pohitel je v zvonik in z vsemi zvonovi pozvonil jutranjico. Ko so prišli verniki in župnik, jim je očital, da so pozabili na svojo Marijo. Župljani so se pokesali in prosili, naj jim odpusti. Trdno so obljubili, da bodo pogostejše prihajali k njej. Želeli so, da bi se vrnila na svoj oltar. Na koncu so Marijo preprosili, da se je iz zvonika vrnila na oltar. »Vrnila se bom na oltar, toda takoj bom zopet pobegnila, če bom še kdaj tako samevala, kot doslej.«

V zvoniku je zvonar razigrano trjančil, v cerkvi so verniki prepevali v čast in hvalo Mariji in zunaj so odpevale lastovice po vsej Dravinjski dolini. Gozdovi na Boču in Pohorju so radostno bučali, dravinjske vode so zbrano truščale čez mlinske jezove in cvetlice so se smejale. Pripovedujejo, da so Poljčančani čez nekaj let spet pozabili na Marijo, le mladi zvonar ji je ostal zvest. Tedaj je Marija užaljeno odšla z oltarja in se v zvoniku poslovila od zvestega zvonarja. Ta jo je prosil, naj ostane, toda Marija je bila neizprosna in je odšla v slovenskobistriško faro. Župljani so znova šli ponjo z veliko procesijo. Pripeljali so jo nazaj v Poljčane. Privolila je in se vrnila v njihovo cerkev. Ko pa je drugo jutro prišel zvonar v božji hram, poljčanske Marije ni bilo. Ponoči so iz nebes priplavali angeli in jo na zlatem prestolu odnesli na Ljubečno goro pri Zbelovem. Mladi zvonar je tako žaloval za njo, da je na koncu umrl.

Od tedaj hodijo ljudje iz vse Dravinjske doline in s Pohorja obiskovat romarsko cerkev svete Marije na Ljubečni, še posebej se je spominjajo na njen praznik.

TRUJE PVEYNIKI
WORET EE
SUTRON 94
HED 18/12/94

LEGENDA

O OVSVU

godilo se je v davnih časih, ko sta še hodila po svetu Kristus in sveti Peter. Prišla sta tudi v naše slovenske kraje in se povzpela na zeleno Pohorje. Obiskovala sta osamljene kmetije in prelepe vasice, ki so ždele na sončni strani tega gozdnatega gorovja. Pod Roglo, prav na koncu planjastega pobočja, se je stiskala okrog bele cerkve planinska vasica Šentjungota, zdaj je to Gorenje.

Nekega popoldneva sta sveta gospoda prišla v to pohorsko vasico nad Zrečami. Bila sta zelo zdelana od dolge hoje po temnih gozdovih, po bregovih in dolinah. Dospela sta do kmečke koče, ki je stala na samem zunaj vasice. Pred njo je pod kapom sedela stara ženica in lupila krompir za poldnič. Ker sta Kristus in Peter bila že pošteno lačna, sta starko zaprosila za nekaj hrane. Krompir še ni bil kuhan, zato jima je ponudila kos črnega ječmenovega kruha, ki pa je bil res slab. Ječmen je namreč tisto leto slabo rodil in zrnje je bilo popolnoma stuleno, v moki je bilo veliko resastih otrobov, kruh pa, kot bi bila slama zmleta ali kot da moke ne bi bili nič presejali. Jezus in sveti Peter sta začela jesti ponujen ječmenov kruh, pa jima ni šel v slast. Bolj ko sta ga premlevala in žvečila, več sta ga imela v ustih. Starka jima je ponudila čiste studenčnice, s katero sta zalivala otrobast kruh. Sveti Peter, ki je kašljal in pljuval resice ter slamnate otrobe, je nehal jesti kruh in ga shranil v svojo popotno torbo. Ženica se je opravičevala za slab črni kruh. Povedala je, da na Šentjungoti pše-

nica in koruza ne dozorita, ajdo rado v cvetju zamori, le rž in ječmen dobro obrodiva. Na planinskih njivah, ki ležijo na strmih prisojnih pobočjih brez ogonov, rastejo le krompir, bob in zelje. Tudi fižol so morali opustiti, ker ga majniška slana rada posmodi.

Sveta moža sta se poslovila od prijazne ženice in se odpravila naprej po Pohorju. Kristus se je za silo odteščal in odžejal, Petru, ki je zelo malo jedel, pa se je pred očmi kar temnilo od samega gladu in slabosti. Sredi njivske steze je skrivaj segel v torbo in oddrobil košček kruha, slamnate rese pa je izpljunil. To je večkrat ponavljal, da mu je zmanjkalo kruha. Kristus se je sklonil pred njega, pobral grudo suhe pohorske zemlje, jo v roki zdrobil in nato vrigel po njivi, kot bi sejal seme, zraven pa je s križem blagoslavljal njivo.

Ko se je že delala noč, sta prišla do samotne kočice, kjer je pes strašno lajal. Kristus je rekel Petru, naj pomiri psa s kosom črnega kruha iz svoje torbe. Petru je bilo zelo nerodno, saj je vsega po poti pojedel. Opravičeval se je, Kristus pa je dejal: »Otrobe si zavrgel, da se ne zgube v nič, naj iz njih zraste novo žito, ki bo imelo koničasto zrno, obdano z lupino okrog in okrog, da bo še v kruhu polno bodic. Ta nova žitna rastlina naj bo – oves, ki bo rasel po planinskih njivah, da jih bodo obdelovali ubogi kmetje, bajtarji, kočarji in drvarji. Predvsem bodi oves tretje žito za planinske kraje, kjer ne dozori pšenica!«

In nadaljevala sta pot po Pohorju. Na onih njivah pa je še isto leto zrastlo novo žito, ki ni imelo ne klasja ne resic, ampak latovje. Bilo je polno zrnja, zavitega v pleve in bodeče otrobe. Ko so žanjice žele oves, so na več krajih našle goste križe iz ovsa. Tam je Gospod blagoslovil pohorske njive s svojim križem, da bi žito rodilo. Po stari navadi so sejalci ovsa na obeh krajih na gosto sejali v obliki križa, da bi bila žitna njiva plodovitejša.

UNO REZ
EE
SATHAN 74
HEB-18/12-34

LINDEŠKO ZLATO

Prva zgodba

lindeškem gradu na strmem hribu so nekoč živeli roparski vitezi. Vsako leto so z gradu poslali na Konjiški grad voz zlatnikov. Za varen prevoz rumenega zlata so najeli pravega hudiča.

Ob neki priliki je hudobcu na strmi cesti, ki je peljala preko Čretveža in Polen do Konjic, voz z dragocenostmi obtičal. Hudič se je takoj napotil do bližnjega kmeta in ga prosil, da bi za dobro plačilo odpeljal težak tovor do Konjic. Kmet in hudič sta tovor srečno pripeljala do gradu. Potem, ko je graščak blago prevzel, je vprašal kmeta, katero plačilo želi za opravljeno delo. Kmet si je zaželel nekaj zlatnikov, toda hudobec mu je nasul le nekaj oglja v klobuk. Vozniku ni bilo mar za oglje, zato ga je med potjo domov zavrgel.

Ko je kmet prišel domov, ga je žena vprašala, kolikšno plačilo je dobil. Jazen je odgovoril, da so mu dali le nekaj črnega oglja. Vrgel je klobuk na mizo, toda zelo je bil presenečen, ko je opazil za klobukom svetel zlatnik. Brž se je vrnil na kraj, kjer je stresel oglje, toda na poti ni bilo ne oglja ne zlatnikov. Prevarani kmet je spoznal, da je z vožnjo ukradenega blaga pomagal samemu satanu.

UNOCT
EE
CAUTION
AES-12/2-54

LINDEŠKO ZLATO

Druga zgodba

starih časih so lindeški vitezi prevažali razno blago graščakom v Konjice. Nekega dne so grajski hlapci vozili ponoči iz Lindeka v Konjice. Ker grajska vprega ni bila dovolj močna, so naprosili kmeta Kamenščaka, lindeškega soseda, da je pripregel svoja dva črna vola.

Po nekaj urah naporne vožnje so prispeli s težkim tovorom v Konjice. Kmet je šele tam opazil, da sta bila na vozu le dva zeljna škafa, ki sta bila skrbno pokrita. Mladi graščak Leopold Konjiški mu je za opravljeno delo plačal poln klobuk nečesa trdega in mu zabičal, naj ne pogleda vanj, dokler ne pride domov. Kamenščak pa je bil zelo radoveden, kaj mu je plemič dal za dolgo pot, in je v kraju Graben pogledal v klobuk. V njem je zagledal samo črno oglje. Jezno ga je raztresel po cesti in odšel domov ter vsem sosedom potožil, kaj se mu je pripetilo.

Drugi dan so sosedje našli na cesti razmetano zlato.

Podatki o avtorjih

Vinko Zdovc

se je rodil 23. marca 1932 v Konjicah, danes so to Slovenske Konjice, v hiši številka 76. Po končani srednji šoli se je zaposlil v rudniku Laško. Kmalu se je vrnil v Konjice, kjer je trinajst let delal v banki in petindvajset let v Konusu.

Ob službi se je ves čas zanimal za zgodovino Konjic in sosevnih krajev. Leta 1978 je hudo zbolel. Po rehabilitaciji in upokojitvi je začel intenzivno iskati ter zbirati zgodovinske podatke o zgornjem delu Dravinjske doline. Izdal je *Konjiško kroniko* in napisal več zgodovinskih člankov iz lokalnega okolja, ki so bili objavljeni v *Konjiških novicah* (današnji časopis *Novice*). Leta 1996 je prejel najvišje občinsko priznanje, Zlati grb Občine Slovenske Konjice.

Arpad Šalamon

je bil rojen 7. septembra 1930 v Subotici, kjer je končal učiteljske. Poučevati je začel leta 1950 v Prekmurju. Leta 1954 je diplomiral na Pedagoški akademiji v Ljubljani, znanje iz likovne in tehnične vzgoje je delil v Prekmurju in Velenju, kjer je bil eden prvih učiteljev moderne likovne vzgoje.

Po upokojitvi se je začel intenzivneje ukvarjati z lastnim likovnim snovanjem, predvsem z umetniško grafiko. Ustvarjal je v svojem ateljeju v Slovenskih Konjicah. Danes ga uvrščajo med najaktivnejše ustvarjalce na področju male grafike in ex-librisa v svetovnem merilu, saj so njegovi grafični listi v arhivih knjižnic, galerij in zbirateljev domala po vseh kontinentih. Leta 2017 je prejel najvišje občinsko priznanje, Zlati grb Občine Slovenske Konjice. Umrli je 25. decembra 2020.

Vinko Zdovc

Ilustriral **Arpad Šalamon**

KONJIŠKE LEGENDE

Legende in pripovedi na Konjiškem ter
druge zgodbe iz Dravinjske doline in Pohorja

(posodobljena ponovna izdaja)

Izdala in založila: Občina Slovenske Konjice

odgovorna oseba: Darko Ratajc, župan

Uredil in grafično oblikoval: Blaž Prapótnik

Likovna oprema: Arpad Šalamon, grafike – linorezi

Jezikovno pregledala: Tonja Jelen

Izvedba: Epigraf, Blaž Prapótnik, s. p.

Naklada: 500 izvodov

Leto: 2023

Ni za prodajo

ISBN 978-961-92153-5-7

CIP - Kataložni zapis o publikaciji

Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

398.2(497.4Slovenske Konjice)(02.053.2)

KONJIŠKE legende : legende in pripovedi na Konjiškem ter druge zgodbe iz
Dravinjske doline in Pohorja / [zbral] Vinko Zdovc ; ilustriral Arpad Šalamon. -
Posodobljena ponovna izd. - Slovenske Konjice : Občina, 2023

ISBN 978-961-92153-5-7

COBISS.SI-ID 146041859

OBČINA SLOVENSKE KONJICE

